

**TALOUSARVION 2022 JA
TALOUSSUUNNITELMAN 2023-2025
LAATIMISOHJEET**

Pyhäntä

Talousarvion laadinnan lähtökohdat

Kuntalain (410/2015) 110 §:ssä säädetään kunnan talousarviosta. Valtuuston on vuoden loppuun mennessä hyväksyttävä kunnalle seuraavaksi kalenterivuodeksi talousarvio ottaen huomioon kuntakonsernin talouden vastuut ja velvoitteet. Talousarvion hyväksymisen yhteydessä valtuuston on hyväksyttävä myös taloussuunnitelma kolmeksi tai useammaksi vuodeksi (suunnitelmakausi). Talousarviovuosi on taloussuunnitelman ensimmäinen vuosi.

Talousarviossa ja -suunnitelmassa hyväksytään kunnan ja kuntakonsernin toiminnan ja talouden tavoitteet. Tällä asiakirjalla kunnanhallitus antaa linjaukset palvelualueille ja niiden alaisille vastuualueille talousarvion laadintaa varten.

Kuntalain 110 §:n mukaan talousarvio ja -suunnitelma on laadittava siten, että ne toteuttavat kuntastrategiaa ja edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseen turvataan. Taloussuunnitelman on oltava tasapainossa tai ylijäämäinen. Kunnan taseeseen kertynyt alijäämä tulee kattaa enintään neljän vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien. Vuoden 2020 tilinpäätös oli 84 117 euroa ylijäämäinen ja kunnan taseessa on noin 3,9 milj. euroa ylijäämää. Vuoden 2021 talousarvio hyväksyttiin ylijäämäisenä.

Kuntalain 110 §:n mukaisesti valtuuston on vuoden loppuun mennessä hyväksyttävä kunnalle seuraavaksi kalenterivuodeksi talousarvio ottaen huomioon kuntakonsernin talouden vastuut ja velvoitteet. Talousarvion hyväksymisen yhteydessä valtuuston on hyväksyttävä myös taloussuunnitelma kolmeksi tai useammaksi vuodeksi. Talousarviovuosi on taloussuunnitelman ensimmäinen vuosi.

Talousarvio ja -suunnitelma on laadittava siten, että ne toteuttavat kuntastrategiaa ja edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseen turvataan.

Talousarvion valmistelusta vastaa kunnanhallitus sekä kukin lautakunta omalla tehtävälleen.

Kunnan toiminnassa ja taloudenhoidossa on noudatettava talousarviota. Talousarvioon tehtävistä muutoksista päättää valtuusto.

Aikataulu

Talousarvioesitykset tulee laatia taloussuunnitteluohjelmaan.

- vastuualueiden esitykset investointiosaan 23.09.2021
- osaston talousarvioesitys valmis 06.10.2021
- kunnanhallitus ensimmäinen käsittely 18.10.2021
- kunnanhallitus TA-kokous 15.11.2021
- kunnanvaltuusto 13.12.2021

Kuntastrategia

Kuntalain mukaan talousarvio ja -suunnitelma on laadittava siten, että ne toteuttavat kuntastrategiaa. Pyhännän kunnanvaltuusto hyväksyi 11.12.2017 § 168 kuntastrategian vuosille 2017-2021.

Kuntastrategian kolmelle päätavoitteelle määritellyt strategiset mittarit:

Vahva ja monipuolinen elinkeinoelämä		
Mittari/indikaattori	Tavoite	Kuvaus
Yritysten lukumäärä eri toimialoilla	Vuosittain kasvava vuoden 2017 tasosta alkaen.	Toimialakohtainen tarkastelu ilmentää sekä yritysten monipuolisuutta että yleistä vireyttä.
Työllisyysaste ja työpaikkaomavaraisuus	Korkea työllisyysaste ja n. 100 % työpaikkaomavaraisuus.	Tavoitellaan mahdollisimman monen kunnassa työskentelevän myös asuvan kunnassa.
Vastuullinen kasvu		
Mittari/indikaattori	Tavoite	Kuvaus
Asukasmäärä	Kasvava trendi (pitkällä aikavälillä tarkasteltuna).	Realistinen tavoite on 1 - 2 % prosentin vuotuinen kasvu.
Asuntotilanne, ml. <ul style="list-style-type: none">• vuokra-asuntojen käyttöaste,• asuntojonon tilanne,• asuntojen kunto	Arvioidaan kokonaisuutena toimintakertomuksen yhteydessä vuosittain.	Asuntojen lukumäärän sijasta varmistetaan asumisen laatu ja tarjonnan riittävyys erilaisiin tarpeisiin.
Asukkaiden koulutusasteen kehitys	Kasvava trendi (pitkällä aikavälillä tarkasteltuna)	Toisen asteen ja korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuus väestöstä.
Väestön ikärakenne	Ikärakenteen muutostrendin kääntäminen	Työssäkäyvän väestön ja nuorten suhteellisen osuuden kasvattaminen
Viihtyisyys ja hyvinvointi		
Mittari/indikaattori	Tavoite	Kuvaus
Asukastyytyväisyyskyselyn tulokset	Korkea tyytyväisyysaste kunnan asukkaiden keskuudessa.	Toteutetaan esim. valtuustokauden puolivälin jälkeen.
Hyvinvointikertomuksen indikaattorit soveltuvin osin	Vähintään seudullisesti vertailukelpoiset tulokset.	Mm. kotona asuvien määrä yli 75 vuotiaista, sosiaalipalvelujen saatavuus.
Peruspalvelujen taso	Peruspalvelujen saatavuuden ja laadun on pysyttävä vähintään nykyisellä tasolla.	Asiakastyytyväisyyskyselystä saatavat tiedot palvelujen saatavuudesta ja laadusta.

Talousarviota laadittaessa tulee huomioida myös uuden kuntastrategian tavoitteet. Uusi kuntastrategia hyväksytään kunnanvaltuustossa loppuvuodesta 2021.

Talousarvion ja –suunnitelman rakenne ja sitovuustasot

Talousarvioon kuuluvat osa-alueet:

- käyttötalousosa
- tuloslaskelmaosa
- investointiosa
- rahoitusosa

Talousarvion ja –suunnitelman rakennetta muutetaan toimintojen muuttuessa.

Käyttötalousosan sitovuustaso valtuustoon nähden;

- tulosalueiden toimintatuottojen ja –kulujen erotus, toimintakate

Investointiosa;

- irtain omaisuus toimielimittäin
- muut investoinnit hankkeittain

Toiminnalliset muutokset

Vuoden 2022 talousarviossa ei ole toiminnallisia muutoksia.

Valtionosuudet

Vuoden 2022 valtionosuudet on arvioitu Kuntaliiton 30.6.2021 julkaiseman ennakkolaskelman mukaisesti. Valtionosuutta arvioidaan kertyvän yhteensä 7 082 009 €. Valtionosuuksia koskevia laskelmia muutetaan tarvittaessa.

Verotulot

Verotulojen arviointi perustuu Kuntaliiton elokuussa 2021 julkaisemaan verotulojen ennustekehikkoon. Verotuloja arvioidaan kertyvän vuonna 2022 yhteensä 5 258 000 €. Verotuloihin liittyviä laskelmia päivitetään tarvittaessa.

- Kunnallisvero; 3 984 000 €
- Yhteisövero; 626 000 €
- Kiinteistövero; 509 000 €

Palkat

Nykyisten kunnallisten virka- ja työehtosopimusten voimassaoloaika on päättymässä 28.2.2022. On todennäköistä, että seuraava sopimuskausi sisältää palkkojen yleiskorotuksen vuoden 2022 puolella. Lisäksi tulee huomioida, että osa työntekijöistä saa vuosisidonnaisen ikälisän. Arvioitu palkkojen korotuspaine on noin 1,5 %.

Lopulliseen budjettiin palkat tulisi laskea mahdollisimman tarkkaan **sopimusaloittain**, jotta vastuualueen palkkamenot olisivat oikein. Palkkamenojen budjetoinnissa tulee huomioida henkilöstömuutosten kustannusvaikutukset. Sijaismäärärahojen tarvetta voi arvioida edellisten vuosien ja ennusteen perusteella. Sairaspoissaolojen ja sijaisten käytön tarpeen väheneminen tulee olla tavoitteena kaikilla osastoilla, joten panostuksia työhyvinvointiin on suositeltavaa suunnitella.

Keva on laskenut arvion vuoden 2022 työnantajakohtaisesta palkkaperusteisesta eläkemaksusta. Lopullinen palkkaperusteinen eläkemaksu vuodelle 2022 vahvistetaan joulukuussa 2021.

Sijaismäärärahoihin tulee arvioida viime vuosien perusteella realistinen määrärahatarve. Sijaismäärärahojen ylitysoikeus tulee hakea ennen ylitystä. Ellei ylitysoikeutta haeta ajoissa, tulee sijaismäärärahojen ylitys kattaa oman osaston sisältä.

Henkilösivukulut

Palkkojen sivukuluprosentit syötetään järjestelmään keskitetysti hallinto-osaston toimesta. Henkilösivukulujen lopulliset tiedot valmistuvat loppuvuodesta ja tarvittaessa sivukuluprosentteihin tehdään tarkennuksia.

Eläkemenoperusteinen maksu

Eläkemenoperusteinen maksu lasketaan kertomalla vuoden 2021 ennakkomaksut kertoimella 1,02.

Talousarviokehykset

Kokonaisuutena vuoden 2022 talousarvio tulee laatia strategialähtöisesti. Jokaista osastoa tullaan tarkastelemaan erikseen ottaen huomioon joko vähenevä tai kasvava palvelutarve. Jokaisen vastuualueen tulee laatia talousarvio verraten sitä vuoden 2020 tilinpäätökseen, vuoden 2021 tilinpäätösarvioon ja voimassa olevaan taloussuunnitelmaan. **Talousarvion sekä taloussuunnitelman tulee ohjata prosesseja tuottavuuden parantamiseen ja toimintaan jatkuvan kehittämisen periaatteella.**

Kustannuspaikkojen toimintatuotot ja –kulut syötetään kymmenen euron tarkkuudella. Pienistä, kymmenissä tai sadoissa euroissa luettavista tileistä on tarpeen luopua ja yhdistää ko. tilit suurempaan kokonaisuuteen mahdollisuuksien mukaan.

Talousarvio ja taloussuunnitelma laaditaan arvonlisäverottomin hinnoin. Kaikki menot ja tulot lasketaan ja esitetään ilman arvonlisäveroa.

Toiminnan ja hankkeiden on oltava realistisia suhteessa käytettäviin varoihin. Tasapainoisessa kuntataloudessa vuosikate kattaa poistot ja suunnitellut investoinnit voidaan toteuttaa ilman lainarahoitusta

Hankinnat, matkakulut ja palvelujen ostot

Käyttöomaisuuteen kuuluva kaluston hankintameno aktivoidaan ja kirjataan vaikutusaikanaan suunnitelman mukaisesti poistoina kuluiksi. Käyttöomaisuuden aktivointiraja on 10.000 € ja sitä pienemmät hankinnat kirjataan käyttötalouteen. Poistoissa noudatetaan valtuuston 17.12.2018 § 62 hyväksymää poistosuunnitelmaa.

Kaikki talousarvioon sisältyvät hankinnat pitää perustella kirjallisesti ja harkinnanvaraiset hankinnat on syytä jättää tekemättä.

Virka-, koulutus- ja seminaarimatkoissa käytetään harkintaa niiden tarpeellisuudesta ja hyödynnetään aikaisempaa enemmän myös etäyhteyksiä. Talousarvion valmistelun yhteydessä tiedossa olevat matkat ja koulutukset tulee käydä läpi esimiehen kanssa ja hakea niille hyväksyntä etukäteen. Esimiesten toivotaan keskustelevan jo syksyllä henkilökunnan kanssa koulutustarpeista, jotta tarve ja kustannukset voidaan arvioida budjettiin ja kirjata koulutussuunnitelmaan.

Ostopalvelut tulee arvioida palveluittain eli yksilöidä ja laskea kohteittain. Pakollisista ostopalveluista tulee budjettiin merkitä mahdollisimman totuudenmukainen hinta (esim. tarkistaa hinta myyjältä, mikäli sopimus on voimassa vielä vuonna 2022). Kaikista valinnaisista osto- ja konsultointipalveluista tulee pidättäytyä. Kaikki talousarvioon varattavat ostopalvelumäärärahat tulee tarvittaessa perustella kirjallisesti.

Sisäiset ja laskennalliset erät

Lautakuntien sisäiset ja ulkoiset menot pitää eritellä talousarviossa. **Jokaiselle sisäiselle menolle tai tulolle on oltava oma sisäinen vastine.** Lautakuntien kohdistamat sisäiset laskutukset muille lautakunnille pitää sisällyttää hallintokuntien talousarvioehdotukseen.

Sisäisten erien oikeellisuuteen on kiinnitettävä erityistä huomiota.

Myynti- ja maksutulot sekä vuokrat

Palvelujen ja tehtävien maksujen tulee olla kustannuksiin nähden omakatteisia. Maksuista on tehtävä päätökset hyvissä ajoin ennen maksujen voimaantuloa.

Palvelumaksuissa tulee pyrkiä ottamaan huomioon kuluttajahintaindeksin mukainen muutos. Vuoden 2022 kaikkien palvelumaksujen taso tulisi vastata yleistä elinkustannusten kasvua. Palvelumaksuja määriteltäessä on hyvä huomioida, että kesällä 2020 elinkustannusindeksi oli laskenut koronan vuoksi kesän 2019 tasolle. Sen jälkeen elinkustannusindeksi on kasvanut heinäkuuhun 2021 asti. Palvelumaksuissa mahdollinen nousu on määriteltävä palvelukohtaisesti.

Tulot tulee laskea tulokohtaisesti vuoden 2021 toteutumasta. Tavoitteena on mahdollisimman oikea tulotaso.

Vuokratulot lasketaan vuokrasopimusten ehtojen mukaisesti, huomioiden vuokrien korotusmahdollisuudet ja uudet vuokrasopimukset.

Uusista investoinneista aiheutuvat käyttötalouden muutokset lasketaan käyttötalouden menoihin ja tuloihin myös tuleville vuosille. Määrärahat ja tuloarviot lasketaan talousarvio- ja suunnitteluvuosille tilitasolla. Myös suunnitteluvuosille tulee arvioida määrärahat ja tuloarviot kustannusten nousu ja toiminnan muutokset huomioiden.

Tavoitteiden asettaminen

Kuntalaki edellyttää kunnan toiminnalta tavoitteellisuutta ja suunnitelmallisuutta. Talousarviossa ja -suunnitelmassa hyväksytään sekä kunnalle että kuntakonsernille toiminnan ja talouden tavoitteet siten, että talousarvio ja -suunnitelma toteuttavat kuntastrategiaa ja edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseen turvataan ottaen huomioon kuntakonsernin talouden vastuut ja velvoitteet.

Asetettujen tavoitteiden tulee olla mitattavia ja helposti seurattavia. Tavoitteille asetetaan toiminnan onnistumista kuvaavat mittarit, joilla seurataan tavoitteiden toteutumista.

Tavoitteet on pyrittävä asettamaan siten, että ne kattavat tehtäväalueen perustehtävät ja ovat toteutettavissa niihin osoitetuilla voimavaroilla. Määräraha tai siinä pysyminen tai lakisääteisten velvoitteiden täyttäminen eivät ole kuntalain tarkoittamia tavoitteita.

Investointiosa

Investointiosassa valtuusto hyväksyy määrärahat ja tuloarviot hankkeille. Investointiosassa esitetään investointeja koskevat tavoitteet, hankkeiden kustannusarviot ja niiden jaksottuminen suunnitteluvuosille sekä investointeihin saatavat rahoitusosuudet ja muut tulot.

Investoinnit esitetään lautakunnittain erillisellä liitteellä.

Asukasluku

Vuoden 2022 talousarviossa asukaslukuna käytetään 1593.